

נזיר נח

משה שווערד

1. ספר חרדים הקדמה

... הנך רואה שמצות מעשיות מגינה מדינה של גיהנם ואחרי ההקדמות האלה נבוא להתיר הספק הגדול אשר נסתפקנו למה לא נתפרשו עונשי מבטלי מצוה עשה וזה דע כי אין כל עונשי גיהנם כדאי אצל השכר המזומן על מ"ע לעולם הבא כי טוב לו לאדם לקבל כל עונשי גיהנם ובלבד שלא יפסיד שכרו לעולם הבא והראיה העצומה שאם לא היה עון בטול מצוה עשה חמור מן דין עונש לא תעשה למה אתי עשה ודחי את ל"ת וכי דבר שאין עונש בביטול עשייתו יהיה חמור לדחות דבר שיש בו עונש בעשייתו אלא ע"כ אין הדבר כן ועוד ראיה באבות תנן תורה ומעשים טובים כתרס בפני הפורעניות גלה לנו הסוד כי הם מגן לכל עונשי לא תעשה. ועוד ראיה שפרקליט אחד של מצות עשה דוחה כמה קטרוגים של לא תעשה שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף ובכלל דע כי לא יכול הפה להוציא עונש מבטל מצות עשה לכן לא נכתב ענשו והוא דומיא דעולם הבא עין לא ראתה וגו' ודע זה.

2. ערוך לנר על יבמות דף ה/א

מצאתי בשם תוספ' גורניש וז"ל ק"ל עשה דמצורע היכי דמי והא בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים ע' וא"כ נילף מהכא דדחי אפילו בכה"ג והא בכל דוכתי אמרינן דלא דחי היכי דבשעת דחיית הלאו לא מקיים העשה כדמשמע בביצה, ונ"ל שמירי שאין לו רק פאה אחת ושאר השיער ופאה השנית גילח מקודם ואז מקיים הע' בשעת דחיית הלאו... ולכן גם תירוצו אינו מועיל דאפילו איירי שאין לו רק פאה אחת מכ"מ אכתי לא הוי בעידנא דכשגילח את הפאה ולא שייך רק ב' שערות כבר עבר על הלאו שאין כאן עוד שיעור פאה והע' עדיין לא קיים עד שגילח גם ב' שערות האחרונות: אבל לענ"ד הקושיא שהקשה התוספ' גורניש מעיקרא ליתא ע"פ מש"כ הנימוקי יוסף (בב"מ פ"ב) דאיכא דמקשו ל"ל טעמא דאין הכהן מטמא להשיב האבידה שבביה"ק משום דאין ע' דוחה ל"ת וע' תיפוק לי' דלא הוי בעידנא, ותי' בשם הרנב"ר וז"ל דהכא נמי בשעה שעבר הלאו קיים הע' כמילה בצרעת דהא מתעסק הוא במצות השבה בשעת עקירת הלאו ואע"פ שלא נגמרה מה בכך גם מצות מילה לא נגמרה עד דפרע דק"ל מל ולא פרע כאילו לא מל... וא"כ פשיטא דהכא דכל ראשו הוא בכלל הע' מקרי שפיר בעידנא לכולי עלמא מה שמגלח הפאות הראשונות כיון דמתעסק במצוה הוא אף שלא נגמרה המצוה עד שגילח גם האחרונות כמו דמקרי בעידנא לכ"ע מה שקוצץ הבהרת במילה אף שהמצוה לא נגמרה עד דפרע ...

הן אמת שמדברי התוספ' פסחים (דף פ"ח) נראה שדעתם כה"מ שהקשו ליתי ע' דפו"ר ולידחי ל"ת דלא יהי' קדש ותירצו דלא הוי בעידנא דל"ת עבר בהעראה וע' לא מקיים עד גמר ביאה ע"ש, אכן מדתרצו התוספ' עוד תירוץ אחר שם דמשום דידה לא דחי נראה שמסתפקים בזה

3. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן קמ

החיים והשלום יהיו תמים יחולו על ראש צדיק ונשגב ה"נ רב חביבי ה"ה הגאון הגדול האמתי המפורסים נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מהו עקיבא נ"י אב"ד ור"מ דק"ק פרידלאנד יע"א... ומ"ש פר"מ נ"י לתרץ הקו' שהקשיתי דבעידנא דמיעקרא ללאו לא מקיים עשה דגלוח מצורע וכ' דלפי דברי פסקי תוס' דזבחים לק"מ כיון שא"א לקיים העשה בענין אחר לא בעי' בעידנא מטיבות' דמר קאמינא לא הבנתי זה הא אפשר ואפשר שיגלח השערות האלו במספרים וקיים מצות מצורע שהוא בתער בשארי שערותיו ובהכי יתפרשו דברי תוס' דשבותות ג' ע"א ד"ה ועל הזקן וכו' דאפשר לקיים ע"י אשה ונכרי והקשה בשער המלך הא בעי' גלוח ע"י כהן ולק"מ דכיון דגלוח ב' שערות סגי למצות מצורע כמבואר בנזיר וברמב"ם פ"א מצרעת דהיינו אם כבר נתגלח כל גופו שלא בתער ושייר ב' שערות מגלחן בתער ודיו וכן אם גלחן שלא בכהן דיו אם מעביר הכהן ב' שערות הנותרו וא"ש לא שייכי הא לדברי פסקי תוס' דזבחים דהתם א"א לקיים כלל מ"ע של ואלכו הבשר בשום פעם אם לא יוציא המוח ע"י שבירת עצם משא"כ הכא אפ"י אי לא ימצא השתא זוג ומספרים לגלח שערות זקנו וכמ"ש תוס' באשה ונכרי מ"מ כיון שעכ"פ אפשר שיתקיים המ"ע בשום פעם אם יהיה מצוי זוג ומספרים תו לא דחי ל"ת משום דבעידנא דמיעקר ללאו לא מקיים עשה. ובה נדחה נמי מ"ש פר"מ מדברי נימוקי יוסף דב"מ מלאו דלא תוכל להתעלם דכהן בבה"ק = בבית הקברות = דמיחשב בעידנא משום דכולי' חדא השבה היא וכן נמי מילה בצרעת דאע"ג דמל ולא פרע כאלו לא מל מ"מ כול' חדא חשיבא וה"ל בעידנא ג"ז י"ל התם הגבהה צורך השבה וא"א להשיב מבלי שיגב' האבדה והמילה צורך פריעה ומשו"ה מיחשב בעידנא משא"כ אין העברת זקן בתע' התחלה לאינך שהרי אפשר שיעבירם במספרים ומלקט ויקיים מצות תער באינך ועדיין צריך עיון. מ"ש פר"מ ליישב ק' הנימוקי יוסף דמשכחת לי' בשומר שאבד הפקדון באונס ומשכח לי' בבה"ק דכיון שמגביהו ה"ל השבה מעלייתא דידו כיד בעלים נהניתי בזה וראוי למי שאומרו מ"מ ק' קצת למצוא שלא יתטמא מיד טרם הגביהו אותו מבה"ק שע"י שחיתו ליטול הרי מאהיל על הקבר ומכ"ש אי אמרי' שכבר כלתה שמירתו ולא אתאינן עלה אלא משום דחוזר ונעשה שומר מחדש א"כ בעי הגבה' ומשיכה מחדש להעשות שומר וקדמה לי' טומאה מ"מ צדקו דברי פר"מ כיון שהוא אבע"י בב"ק ק"ח ע"ב ככל מה דכ' ומפורש באר היטב בדברי פר"מ והיות כי הזמן יקר פה תהיה שביית קולמסי וכי יבואו עוד דברי קדשו אלינו אענדם עטרה לראשי ואחתום בכל חותמי ברכות ממנו א"נ השש ועלו בשלותו ורב טובו יראה ציון בשבון. משה"ק סופר מפפד"מ.

4. דף על הדף נזיר דף נח עמוד א

בגמ': יכול אף מצורע כן ת"ל ראשו. באמרי משה (סי' י"ב) הקשה דהא איכא איסור למקף ולניקף, וא"כ אף דלגבי איסורא דניקף איכא עדל"ת מ"מ איסורא דמקף מי דחי. ותירץ כיון דאין איסור לניקף ה"ה דלמקף נמי שרי, ואף דקיי"ל דהמקף את הקטן חייב היינו משום דקטן שייך באיסור כשיגדל, משא"כ היכא דליכא שום איסור לניקף.

וצ"ע דהתוס' לעיל נ"ז: (ד"ה ור"א) דנו דלר"ה אסור להקיף עכו"ם, ודוחק לחלק בין קטן דאתי לכלל חיוב לעכו"ם, אמנם הר"פ התיר בעכו"ם משום דפאת ראשכם קאי אישראל, אך באשה מסתפק אי אסור, ולכאורה אי אסור להקיף אשה כ"ש באופן דאיכא דחיה מחמת עדל"ת או משום פקו"נ כגוונא דהאמר"מ. (ובנמוק"י מכות הביא ג"כ מסתפקים בזה והובא בב"י יו"ד סי' קפ"א א)

5. קובץ הערות סימן ח

(ח) בהא דעשה דמצורע דוחה ל"ת דהקפה, מקשינן לפי מ"ש תוס' פ' השולח [גיטין מ"א ע"א ד"ה לישא] דעשה דפ"ו דגברא לא דחי ל"ת דאשה, משום דבדידה ליכא עשה, וה"נ במקיף למצורע, העשה היא על המצורע ולא על המקיף. ואפשר לומר דעשה דמצורע היא שיהא המצורע מגולה, ומה"ט אפשר לקיים עשה זו גם ע"י קטן ונכרי, כמ"ש תוס' ריש שבועות [ג' ע"א ד"ה ועל], וא"כ י"ל דמצוה זו מוטלת על כל ישראל, וכל מי שיגלה את המצורע מקיים מצוה.

ועוד י"ל דהנה מצינו גבי מצות, דכל מי שאינו חייב בדבר אינו מוציא אחרים, ומ"מ אם יצא, מוציא, והטעם כתבו בתוס' [ברכות מ"ח ע"ב] משום דכל ישראל ערבין זב"ז, וכל זמן שחבירו לא יצא גם הוא חייב עדיין. והא דאינו מוציא כשאינו חייב בדבר, ולא אמרינן דמיקרי חייב משום ערבות, צ"ל דבמילתא דליתיה בדנפשיה ליכא תורת ערבות. ולפי"ז י"ל דדוקא בפריה ורביה, דאשה אינה מצווה בה וליכא אצלה גם משום ערבות, משו"ה אין הל"ת נדחית אצלה, אבל עשה דמצורע דנוהגת בכל האנשים, וגם מי שאינו מצורע יש עליו דין ערבות ומיקרי חייב בדבר, ועל כן הל"ת נדחית אצלו. ובוה תתישב מה שהקשה בס' תורת גיטין [ע"ד התוס' בגיטין הנ"ל] מהא דעשה דפסח דוחה עשה דהשלמה דכהן, משום דכיון דעשה דפסח נוהגת בכל ישראל איכא בה משום תורת ערבות. ובעיקר ד"ז דבמילתא דליתיה בדנפשיה אין בו משום ערבות, לכאורה ה"ה בל"ת, וא"כ באיסורי כהונה דאינו נוהגין בישראל זר, אין עליהן גם דין ערבות. ואף דישראל ודאי חייב להפריש כהן מאיסורי כהונה, אין זה משום ערבות אלא ממצות הוכח תוכיח:

6. טור יורה דעה סימן קפא

הקפת הראש והשחתת הזקן גם באלו כתב הרמב"ם שאסרם הכתוב מפני שעושין כן עכו"ם ע"כ וזה אינו מפורש ואין אנו צריכים לבקש טעם למצות כי מצות מלך הם עלינו אף לא נדע טעמן

7. דרכי משה הקצר יורה דעה סימן קפא

(א) ואני אומר גם כן חס ליה לרבינו שיחשוד בכשרים כמו הרמב"ם למיסבר עליו שיסבור שאם לא [היו] יודעים טעם המצוה לא היינו מצווים לעשותו כי לא מצינו בשום חכם מישראל שיאמין בזה אלא הוא רק דרך הפוקרים בתורה שאינם מאמינים רק מה שיסכים אליו השכל ולכן אי אפשר שרבינו חשב כזאת על הרמב"ם אלא מ"ש וזה אינו מפורש וכן רצה לומר שלא נדרוש טעמיה דקרא לומר שאינו אסור אלא כדרך שעשו עובדי עבודה זרה וכומריהם אלא ככל ענין אסור הואיל ואין הטעם מפורש במקרא אין להתיר במקום שאין הטעם שייך זהו נראה לי בדעת רבינו לא כמו שחשב עליו החכם בעל בית יוסף כי פירש דבריו בענין שאינו כדי שיוכל להשיג עליו:

8. רמב"ם יד החזקה - הלכות נזירות פרק ז

(טו) וכיצד הוא מותר בתגלחת מצוה נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות הרי זה מגלח כל שערו שהרי תגלחתו מצות עשה שנאמר במצורע וגלח את כל שערו וגו' וכל מקום שאתה מוצא מצות עשה ולא תעשה אם יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה והלא נזיר שגלח בימי נזרו עבר על לא תעשה ועשה שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו ובכל מקום אין עשה דוחה לא תעשה ועשה ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירות מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו והרי אינו קדוש בהן ובטל העשה מאליו ולא נשאר אלא לא תעשה שהוא תער לא יעבור על ראשו ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו.

[השגת הראב"ד - ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו א"א אני שונה בראש מס' יבמות משום דהוה ליה לאו ועשה שישנו בשאלה והיינו דקילי:]

9. ספר אבני מילואים ח"ב - שו"ת - סימן כב

ומעתה אפשר לנו לומר דגם הא דאמרו בש"ס איסור נזיר קיל דאיתי' בשאלה תלי' נמי בהך סברא, דאי נימא דאיסורי נזיר הן איסור חפצא או גברא שאסר על עצמו ודאי איתנהו בשאלה כשאר נדרים ושבועות, אבל אי נימא דאיסורי נזיר איסורי תורה הן דרמי' על קדושת נזיר, הני איסורי לא קילי למישאל עלייהו וכל זמן שלא נשאל על נזירותו הרי הן עליו כשאר איסורי תורה כמו חלב ודם דבעצם האיסורין ליכא שאלה, וראיה לזה נראה מהא דאיתא בפסחים (דף פ"ג) דאין שריפת קדשים דוחה י"ט דכתיב והנותר ממנו עד בוקר גו' הא ל"ה הוי דחי עשה דשריפת קדשים ל"ת די"ט, וקדשים אית' בשאלה וקיל ליה עשה דשריפת קדשים, אלא ודאי כיון דכל זמן דלא איתשל אהקדש ה"ל שריפת קדשים מצות התורה, ה"נ בנזיר כל זמן שלא נשאל על נזרו ה"ל איסוריו איסורי תורה וליתנהו בשאלה וחמירי, ולפי"ז יתישבו דברי הרמב"ם שכתב דלא חשיב עשה ול"ת משום דימי חלוטו אין עולין, והשיגו עליו דכפ"ק דיבמות מבואר שאינו מטעם זה אלא משום דאיתי' בשאלה, ולפמ"ש נראה דס"ל להרמב"ם כהך סוגיא דפ' ג' מינין דנזיר הוי איסור תורה וה"ל איסור שאינו ש"ב

וכיון דאיסוריייהו תורה ליתנהו בשאלה ... והרמב"ם לפי שיטתו דנזיר ה"ל איסור תורה ולא שייך ביה למימר דאיתי' בשאלה דכל זמן שלא נשאל על נזירותו ה"ל כמו איסור חלב ודם וכנ"ל הוצרך לחדש טעמא דידיה דימי חלוטו אין עולין וליכא עשה דגדל פרע, נמצא עכשיו אנו צריכין לטעמא דש"ס ולטעמא דהרמב"ם ודו"ק:

10. שו"ת הרשב"א חלק ג סימן שמג

שאלת: הא דאמרינן בנדרים, פרק אלו מותרין: אמר רבא: האי דאמרינן: ישיבת סכה עלי, וכו'; והקשו בתוס', וכן כתבת בחדושיך: אפי' בנדר נמי, אמאי אסור, ליתי עשה דסכה ולידחי לא תעשה דלא יחל דברו; ותרצו: דבנדר אית ביה עשה: דכל היוצא מפיו יעשה, ולא תעשה: דלא יחל דברו. והא תימא, דהא, גלוח דנזיר אית ביה עשה ולא תעשה, ואפילו הכי אמרינן בריש פ"ק דיבמות: דנזיר מצורע, אתי עשה דיגלח את כל שערו את ראשו, ודחי ללא תעשה שבו, וטעמא: משום דלאו ועשה נזיר קילי, משום דאיתיה בשאלה; ואם כן, אף אנו נאמר כן בלאו ועשה דנדרים, דאיהו נמי איתיה בשאלה. תשובה: כל מה שאמרו שם ביבמות, לא בדוקא נאמר אלא דחיתא בעלמא נינהו. ומשבאנו ללמוד מראשו דנזיר דאתי עשה ודחי לא תעשה, אמרו: דמהתם ליכא למגמר, משום דאיכא למפרך: דדילמא טעמא התם: משום דישנו בשאלה, והיינו טעמא נמי דלא ילפינן מיניה אפילו למאן דאמר ומוקי ליה לראשו דנזיר, דליתי עשה ולדחי עשה ולא תעשה בעלמא. אבל שנלמוד אנו מיניה: דלעולם ליתי עשה ולידחי עשה ולא תעשה דישנן בשאלה, זה אינו; דדילמא עשה דגלוח מצורע חמור, ומשום שלום הבית דחי ללאו ועשה דגלוח דנזיר, והנח לאו דאית ביה 1 דאפי"לו עשה לא דחי עשה גרידא, דמאי אולמיה דהאי מהאי; אלא משום דעשה דמצורע חמור טפי משום שלום הבית. והיינו דאיצטרך שתי צפרים חיות, למעוטי צפורי עיר הנדחת וצפרים שהחליפן בצפרים, דאי לאו דמעטינהו, הוה אמינא: דליתי השחוטה מינייהו, וכדאיתא בפרק שלוח הקן. אלא מראשו דנזיר מצורע לא גמרינן ליה בעלמא לא להקל, דליתי עשה לידחי לא תעשה שאינו בשאלה, ולא להקל דליתי עשה דלית*ה בשאלה ולידחי עשה ולא תעשה דישנן בשאלה.

11. ספר קובץ הערות - סימן יח

(ב) שם בסוגיא [ה' ע"א] מבואר דל"ת ועשה דנזיר נדחין מפני עשה, משום דישנן בשאלה. וקשה מזה למ"ש החינוך [מצוה ל', בשרשי המצוה] והרשב"א [נדרים ט"ז ע"ב] דל"ת ועשה נדר אין נדחין מפני עשה, ואמאי והא נדר ישנו ג"כ בשאלה, וכבר נשאל הרשב"א ע"ז בשו"ת ח"ג סי' שמ"ג:

ואפשר לומר לפי מ"ש תוס' פ' השולח [גיטין ל"ה ע"א ד"ה ונודרת] בהא דקונם שלא אישן ג' ימים מכין אותו וישן לאלתר, דהא דמכין אותו הוא משום לא יחל דברו. ומבואר מזה דהנדר חל, ומ"מ ישן לאלתר, וזה צריך ביאור. ונראה בכוננתם, דהאוסר על עצמו לעשות איזה דבר, אין האיסור חל עליו שלא לעשות המעשה, אלא שאסור לו לחלל דיבורו, וכיון דע"י עשיית המעשה יתחלל דיבורו, ע"כ אסור לו לעשות. ונמצא דהמעשה מצד עצמה אינה אסורה, אלא מפני שעל ידה יתחלל הדיבור. ובכל נדר שאפשר לקיימו, חילול הדיבור הוא רק בשעה שעושה המעשה, אבל בנדר שא"א לקיימו, חילול הדיבור הוא תיכף בשעה שיצא מפיו, וע"כ לוקה לאלתר משום בל יחל. וכיון שהדיבור כבר הוא מחולל כולו, תו ליכא איסורא לעשות המעשה - ודוגמא לזה בנזיר, לענין טומאה, דרשינן [נזיר מ"ב ע"ב] להחלו, יצא זה שמחולל ועומד - והמעשה כשהיא לעצמה, כשאין בה חילול הדיבור, אינה אסורה כלל, ומשו"ה מותר לו לישן לאלתר:

וכ"ז הוא בנדרים, אבל בניירות, הדברים שמוזהר בהן הן איסורי תורה, והמעשה אסורה מצד עצמה. וא"כ י"ל, דדוקא בניירות מיקרי ישנן בשאלה, משום דאותה המעשה בעצמה שהיתה אסורה עליו קודם שנשאל, עכשיו ניתרת ע"י השאלה, אבל בנדר, שהמעשה מצ"ע לא נאסרה מעולם, וכל האיסור היה רק שלא יחלל דיבורו, והאיסור הזה אינו לן היתר לעולם, דגם אחרי השאלה לא הותר לו לחלל דיבורו, אלא דליכא לדיבורו כלל אחר השאלה ולא משכחת לה שיחלל דיבורו ע"י המעשה, ובכה"ג, היכא שהדיבור אינו מתחלל ע"י עשיית המעשה, לא נאסר מעולם. ונמצא דמה שמותר עכשיו עשיית המעשה, לא נאסר קודם השאלה, ומה שהיה אסור, חילול הדיבור, לא הותר גם אחרי השאלה, אלא דעכשיו ליתא לדיבורא כלל, וזה לא מיקרי ישנה בשאלה:

12. תוספות מסכת נזיר דף נח עמוד ב

הר"ף - ... ואם תאמר ונילף מתרוייהו במה הצד ואור"י דאיכא למיפרך מה לעשה דמצורע דאיכא שלום בית ובכי האי גוונא אמרינן בפ' שילוח הקן (חולין דף קמא). דסלקא דעתך אמינא עשה דצפרי מצורע לידחי לא תעשה ועשה דשילוח הקן משום שלום בית.

13. קרן אורה מסכת נזיר דף נח עמוד ב

תוס' בד"ה ולמאן כו' בסוף דבריהם הקשו לילף במה הצד דעשה דוחה לא תעשה ועשה. ותירצו דעשה דמצורע עדיף דגדול השלום. והביאו ראיה לזה מפרק שילוח הקן דסד"א דעשה דמצורע לידחי עשה ולא תעשה דשילוח הקן משום דגדול השלום.

ואין דבריהם ז"ל מדוקדקים דהתם לא אמרינן אלא דס"ד דעשה דמצורע לידחי עשה דשילוח הקן אבל לא תעשה ועשה פשיטא ליה להש"ס התם דלא דחי וזה דלא כתיבוצם הכא דמשום גדול השלום לא ילפינן במה הצד דאם כן במצורע גופא שפיר ילפינן במה הצד דוחה אפילו לא תעשה ועשה השוה בכל ואמאי פשיטא ליה להש"ס התם בחולין דאין עשה דמצורע דוחה עשה ולא תעשה. אבל ביבמות (דף ד ב) נאמר דבריהם ז"ל בע"א דתירוצא דגדול השלום תירוצו על הא דלא ילפינן בעלמא למידחי עשה ולא תעשה שאינו שוה בכל או שישנו בשאלה והא דלא

ילפינו במה הצד כתבו לתרץ משום דאמה הצד פרכינו פירכא כל דהו. ולפי זה אתי שפיר דאפילו במצורע עצמו לא ילפינו למידחי עשה ולא תעשה השוה בכל ומשום הכי פשיטא ליה להש"ס בפרק שילוח הקן דלא דחי ועיין שם שהביאו גירסא אחרת ובעלמא לא ילפינו כו' דאיכא למיפרך כדאמר רב מיקל אדם כל גופו בתער והובא נוסחא זו גם בשיטה מקובצת ופ"י כיון דהני איסורי מותרין כעין תער לא ילפינו מינייהו דקילי ולא אתי שפיר הך נוסחא דהא בהקפת הראש אסור כעין תער וכן בנזיר ק"ל דאסור בכל המעבירין כעין תער ורב אכל גופו קאי ודו"ק.

14. רמב"ם יד החזקה - הלכות עבודת כוכבים פרק יב

(ט) העברת השיער משאר הגוף כגון בית השחי ובית הערוה אינו אסור מן התורה אלא מדברי סופרים והמעבירו מכין אותו מכת מרדות במה דברים אמורים במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים אבל במקום שמעבירין השיער הנשים ואנשים אם העביר אין מכין אותו ומותר להעביר שיער שאר איברים במספריים בכל מקום:

15. דרכי משה הקצור יורה דעה סימן קפב

(ב) ומשמע דאיסורא מיהו איכא ובהר"ן כתב פ"ב דע"ז דף (שנ"ב ע"ב) (ט: ד"ה רואה) בשם הגאונים דמותר לכתחלה מיהו כתב שחברים נמנעים בכל מקום וכן כתב בית יוסף בשם נמוקי יוסף סוף מכות. והמגדול עוז כתב סוף הלכות ע"ז (פי"ב ה"ח ד"ה השפה) וז"ל אבל כתבו רבותינו נ"ע משעמדנו על דעתינו לא העברנו ברזל על בשרינו אפילו מספריים כלל לא בראש ולא בגוף מן השפה ולחוץ עכ"ל ואפשר דאף מספריים כעין תער קאמר אבל לגלח במספריים לא ראיתי חושש בזה:

16. שו"ע יורה דעה סימן קפב

(א) המעביר שער ביתה שחי ובית הערוה אפילו במספריים כעין תער היו מכין אותו מכת מרדות בד"א במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים אבל במקום שמעבירין אותו גם האנשים אם העביר אין מכין אותו:

הגה ואפילו לכתחילה שרי (ר"ן פ"ב דעבודת כוכבים) רק החברים נמנעים בכ"מ (שם ובב"י בשם נ"י) (וע"ל סימן קנ"ו):
ומותר להעביר שער (שאר) אברים במספריים בכל מקום:

(ב) מי שמגלח כל שיער שבו מראשו ועד רגליו י"א שמותר לו לגלח גם של בית השחי ובית הערוה:

17. שולחן ערוך יורה דעה הלכות גילות סימן קפא סעיף יא

פאות הזקן הם ה' ורבו בהם הדעות, לפיכך ירא שמים יצא את כולם ולא יעביר תער על כל זקנו כלל. (ואפילו תחת הגרון) (ב"י בשם אגרת ר"י וסמ"ג).

הוכן ע"י כולל עיון הדף

ת.ד. 43087, הר נוף, ירושלים 91430
טל/פקס 6515004 • daf@dafyomi.co.il

איזה עוד חילוקים יש מחמת מחלוקת ב' הברייתות דלהלן, מה לומדים מ"ראשו" דמצורע?

ברייתא א': בא לדחות לאו דהקפת הראש במצורע	ברייתא ב': בא לדחות לאו ועשה דהקפת הראש בנזיר מצורע	
מ"ראשו" דמצורע	מכלאים בציצית	מנין לומדים שעשה דוחה ל"ת
לכדרבא וכו' ⁴	דעשה דוחה לא תעשה	הלימוד מקרא ד"גדילים" וכו'

נזיר דף נח:

איזה עוד חילוקים יש מחמת מחלוקת ב' הברייתות דלהלן, מה לומדים מ"ראשו" דמצורע?
[המשך].

ברייתא א': בא לדחות לאו דהקפת הראש במצורע	ברייתא ב': בא לדחות לאו ועשה דהקפת הראש בנזיר מצורע	
מ"זקנו" דמצורע ²	מ"ראשו" דמצורע	מנין דעשה דוחה ל"ת ועשה ¹
דעשה דוחה ל"ת ועשה ³	דתגלחת מצורע דוקא בתער ⁴	מה לומדים מ"זקנו" דמצורע

¹ פי', בדין תגלחת מצורע. אכן בכל התורה קי"ל שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה. וגם למ"ד שלומד זאת מ"ראשו" דמצורע גבי נזיר מצורע - ועשה דנזיר כן שוה בכל, מ"מ לא יכול ללמוד לכל התורה שיהיה עשה דוחה לא תעשה ועשה, כמו שכתבו התוס' (בד"ה נזיר), דיש לדחות מה לעשה דנזיר שכן ישנו בשאלה, וכיון שאפשר לעוקרו מעיקרא לכן הוא נדחה.

² נאמר בכהנים (ויקרא יד: יט) "ופאת זקנם לא יגלחו", והייתי אומר שאפי' אם הוא מצורע לא יגלח, קמ"ל "זקנו" דמצורע שכן יגלח. ומוזה שמעינן שעשה דתגלחת מצורע דוחה לא תעשה הנ"ל וגם דוחה עשה האמור בכל מצות הכהנים דכתיב (שם כא: ו) "קדושים יהיו".

³ הקשתה הגמ' למה לא סגי לזה הדרשא מ"ראשו" דמצורע, הרי הפסוק זה אמור בסתם ומיירי בין במצורע ישראל שיש בו רק לאו גרידא ובין במצורע שהוא נזיר או כהן שיש בו לאו ועשה ובכל אופן ילפינן מ"ראשו" שתגלחת מצורע דוחה, וא"כ מזה יש ללמוד שעשה דוחה לא תעשה ועשה בין בכהנים ובין בנזיר דכיון שהם שקולים יש ללמוד את שניהם. ותירצה הגמ', שבאמת אינם שקולים וצריך פסוק אחד לנזיר ואחד לכהן, דבנזיר יש קולא שכן ישנו בשאלה וא"כ נימא שדוקא בו עשה דוחה לא תעשה ועשה ולא נלמד לכהן, ובכהן יש קולא שאינו לאו השוה בכל ולכן בו עשה דוחה לא תעשה ועשה, משא"כ לאו דנזירות ששוה בכל דגם נוהג בנשים.

⁴ אבל אינה מועילה במספרים או במלקט וברהיטני, שאין נעשה בהם גילוח והשחתה יחד (מספרים מגלחים ולא משחיתים, ומלקט ורהיטני משחיתים ולא מגלחים - ופטור עליהם אם סיפר בהם סתם אדם את זקנו אף שאינו במקום מצוה). ומוזה דאתא קרא ד"זקנו" לדחות את ל"ת ד"ופאת זקנם לא יגלחו" ש"מ שגילוח מצורע צריך שיהיה במספרים דוקא.